

УДК 801.313.1.:808.3 (477.74)

Світлана БРАЙЧЕНКО,

 кандидат філологічних наук,
 доцент кафедри документознавства
 та інформаційної діяльності
 Одеського національного політехнічного університету

НЕПОПУЛЯРНІ ЖІНОЧІ ОСОБОВІ ІМЕНА МЕШКАНЦІВ ОДЕЩИНИ

Брайченко С. Непопулярні жіночі особові імена мешканців Одещини.

Пропонована стаття присвячена вивченню особових імен з погляду їх суспільної оцінки українцями Одещини. Увагу зосереджено на рідко вживаних іменах, аналізуються причини їх непопулярності. Подається порівняльна характеристика сучасних поглядів на імена та реального ім'янаречення. Прогнозується їх динаміка у майбутньому ім'явжитку.

Ключові слова: особові імена, антропонімічні уподобання, соціолінгвістичне вивчення, неофіційні форми імен, прогнозування, майбутня динаміка особових імен.

Braichenko S. Unpopular female personal names of inhabitants of Odessa region.

This article is devoted to the studying of personal names on degree their social estimation by Ukrainians from Odessa region. A special attention in the article is focused on the seldom used names. On the analysis of reasons their unpopularity. Comparative characteristics of modern views on the names and real process of name giving. Prognosis their future dynamics in real use.

Key words: personal names, antroponymic preferences, Socio-linguistic studies, Non-official name forms, Forecast, Future dynamics of personal names.

Брайченко С. Непопулярные женские личные имена жителей Одесской области.

Предлагаемая статья посвящена изучению личных имён с точки зрения их общественной оценки украинцами Одесской области. Внимание сосредоточено на редко употребляемых именах, анализируются причины их непопулярности. Подаётся сравнительная характеристика современных взглядов на имена и реального имянаречения. Прогнозируется их динамика в будущем употреблении имён.

Ключевые слова: личные имена, антропонимические предпочтения, социолингвистическое изучение, неофициальные формы имён, прогнозирование, будущая динамика личных имён.

Постановка проблеми. Антропонімісти, що вивчають особові імена статистично, визначаючи темпоральні зміни у часі й структурі іменника, вже давно з тривогою констатують загальну його тенденцію до концентрації: дедалі менша кількість імен обслуговує більшу кількість новонароджених. Статистична структура сучасного іменника дозволила дійти висновку, що основна його риса – функціональна завантаженість, компактність, яка виявляється у зменшенні загальної кількості імен протягом ХХ ст.; «істотно звузилося коло рідкісних (одиничних) антропонімів» [5, с. 93].

У даному дослідженні проаналізовано не статистику вжитків, а антропонімічні уподобання мешканців Одеської області [2].

Мета пропонованої статті – проаналізувати жіночі імена за ступенем суспільної оцінки, подаючи комплексний соціо- та психолінгвістичний аналіз факторів, що впливають на ставлення до імен сучасних українців різного віку.

Виклад основного матеріалу. Ми зупинимося на найрізноманітнішому та величезному репертуарі непопулярних жіночих імен, які у списках антропонімічних уподобань осіб певних вікових груп згадуються не більше десяти разів.

Розглянувши імена за ступенем їх суспільної оцінки, ми виявили, що у сукупності представники різних вікових груп назвали 1010 непопулярних антропонімів: з них 542 – жіночих, що становить 89,7% загального обсягу симпатій, причому майже половина із них – разові імена. Наявність серед сучасних антропонімічних уподобань такої великої кількості непопулярних найменувань підтверджує думку про те, що «загальноновживаних та загальновідомих імен не так вже й багато» [4, с. 5]. Але, з іншого боку, сам факт існування численного загону таких непопулярних онімів доцільно розцінювати позитивно, бо збільшення сучасного іменника відбувається головним чином за рахунок одиничних та рідкісних найменувань. Адже коло вживання імен останнім часом розширюється мало. Усе це підтверджується велику стійкістю моди, причини дії якої до тепер залишаються не дуже зрозумілими дослідниками. Досить цікавий та різноманітний репертуар, який пропонують сучасні респонденти в наших матеріалах, якоюсь мірою сприятиме у майбутньому зменшенню концентрації збіднілого нинішнього іменника.

За своїм складом антропоніми, віднесені нами до складу непопулярних, виявилися дуже різноманітними: серед них найбільше зареєстровано старих календарних імен, їх народних варіантів, що зафіксовані в офіційних (повних) та неофіційних формах. У сукупності ступінь їх вжитку становить 57,1% усього обсягу уподобань. Переважна більшість таких онімів згадується однаковою мірою як представниками старших поколінь, так і сучасною молоддю: *Агаф'я, Алевтина, Ангеліна, Анфіса, Дарина, Єфросинія, Кіра, Орися, Павліна, Серафіма, Стефанія, Устина, Фаїна*.

Проте серед старих календарних є й такі, що серед осіб похилого віку користуються порівняно більшим авторитетом: *Варвара, Євдокія, Килина, Орися, Параска, Степанида, Явдоха, Соломія, Ярина*.

Такі імена не отримали належної підтримки серед осіб молодшого покоління, але у списках уподобань, хоч і в одиничних

випадках, усе ж згадуються, що спричинено сімейними традиціями, а також наявністю таких антропонімів у літературі, що й сприяє їх збереженню. Але серед них є й чимало так званих архаїзмів, які залишилися зовсім поза увагою молоді: *Горпина, Глафіра, Докія, Мотря, Лукія, Секлета, Текля, Федора, Фросина, Федосія, Фекла*. Їх місця зайняли такі календарні імена, більшість яких, навпаки, відсутня серед уподобань респондентів старшого покоління: *Регіна, Вірінея, Євпраксія, Іраїда, Конкордія, Муза, Неоніла, Сусанна, Руфіна*.

Отже, як бачимо, чимало старих календарних імен та їх народних форм користуються авторитетом серед сучасної молоді. У наш час вони нікому не нав'язуються, але не забуті молоддю, пройшли крізь бурі, витримали конкуренцію нових імен. Це дає підставу прогнозувати певну їх популярність у майбутньому ім'янареченні. Цілком можливо, що сьогодні більшість із тих людей, кому свого часу були дані незвичайні імена, ставши дорослими і зіткнувшись з проблемою вибору імені для своїх дітей, відмовляться від фантазій своїх батьків і віддадуть перевагу одному із давніх церковних найменувань. На цьому й наполягає О.В. Суперанська, рекомендуючи батькам «давати новонародженим в основному імена традиційного календарного списку» [6, с. 21].

Склад старих календарних антропонімів та їх народних форм характеризується наявністю величезної кількості гіпокористичних та квалітативних імен, що визначають національну самобутність українців. Це виявляється насамперед у сфері творення демінутивних (рідше пейоративних) антропонімів, уживання яких пояснюється індивідуальним бажанням інформанта, його смаком і є більш персоналізованим, ніж відповідні їм повні імена. Характерною рисою таких форм найменувань є їх надзвичайне розмаїття. Найбільше серед них виявилось варіацій активно вживаних антропонімів, що зрештою зрозуміло: «...чим раніше запозичено ім'я, чим довше воно вживалося у нашій мові, ... тим більше зменшених пестливих та інших форм воно має» [6, с. 60].

Традиційні імена утворюють найкolorитніші, найбагатші синонімічні ряди – так звані «іменні гнізда» [3, с. 53] - *Ганна (Гандзя, Ганка, Ганнуся, Ганька, Ганя, Аннушка, Анюта, Нюра, Нюрка, Нюся, Нюта*. Серед сучасних антропонімічних уподобань традиційні імена побутують в уснорозмовній стихії у різних формах.

Найменші і найбідніші синонімічні ряди утворюють нові імена, переважна частина яких фіксується у наших матеріалах лише в офіційній формі.

Серед сучасних антропонімічних уподобань особові імена побутують в уснорозмовному середовищі в численних варіантах. Їх дуже багато, і вони досить різноманітні.

Одним із найактивніших способів творення неофіційних найменувань (гіпокоритики) є усичення. Тут представлені моделі, утворені шляхом скорочення тільки повних антропонімів, що супроводжується опущенням різних частин імені: початкової (*Вета, Грета, Дана, Лана, Ліка, Ляна, Нора, Рина, Мила, Рита, Тіна*), кінцевої (*Олекса, Варя, Гала, Гафа, Геля, Катря, Мотя, Ната, Поля, Рузала, Руся, Степаня, Уля, Харитя, Христя*) та початкової і кінцевої водночас (*Лера, Ліза, Ліпа*).

Широко представлені у наших матеріалах деминутиви, які є основною групою неофіційних імен.

Сучасні антропонімічні уподобання, зібрані на Одещині, характеризуються наявністю чималої кількості російських народних форм імен. Більшість реципієнтів віддають перевагу *Катюші* над *Катрусєю*, *Аннушці* над *Ганнусею*. Важко сказати, чому їм виявилися не до вподоби лагідні й милозвучні ласкаві українські імена. Б.Антоненко-Давидович розцінює надмірне захоплення іменами іншого народу як своєрідну моду, якоюсь мірою «схожою з так званим стиляжництвом» і покладає великі надії на широке використання українських імен [1, с. 53].

Активно залучилися до складу сучасних антропонімічних симпатій й імена з виразно іншомовним забарвленням, що становлять 32,7% реєстру непопулярних імен. Але не всі вони прижилися серед антропонімів, які подобаються особам

різного віку, однаковою мірою. Переважна частина їх складу – разові імена, що здебільшого зустрічаються у списках уподобань осіб молодшого віку: *Альбертіна, Альміра, Барбара, Вірджинія, Ванна, Джейн, Джоанна, Івона, Кет, Лючія, Сінді, Шарлотта*. Але серед іншомовних запозичен є й чимало таких, що частіше трапляються в репертуарі непопулярних серед уподобань респондентів різних вікових груп: *Агата, Аделіна, Альвіна, Евеліна, Ельвіра, Елеонора, Жанетта, Лаура, Лейла, Луїза*.

Такий досить об'ємний фонд виразних іншомовних запозичень, зокрема їх присутність серед симпатій сучасної молоді, свідчить про те, що залучення іншомовних імен до нашої мови – цілком природний і виправданий процес. Він не заважає існуванню традиційних календарних імен. Наявність тих та інших у антропоніміконі шліфує нові найменування, які асимілюються іменними моделями нашої мови.

Репертуар зібраних нами антропонімічних уподобань характеризується наявністю нових імен, що становлять 10,2%. Більшість з них – так звані «революційні імена»: *Іскра, Леніна, Сталіна, Декабрина, Ноябрина, Октябрина, Революція, Нінель*. Майже всі вони – разові імена, що трапляються у реєстрах уподобань різних вікових груп.

Вивчаючи зібрані матеріали, ми помітили виразне зростання симпатій молоді до нових за побутуванням імен, таких як *Белла, Віталіна, Сніжана, Анжеліка, Руслана, Інга, Інеса, Карина, Майя, Крістіна, Віола, Стелла, Аліса, Неля*. Усі вони майже зовсім не користуються популярністю серед осіб найстаршого віку, які розмістили їх у розряді одиничних, зате помітну масу прихильників вони знайшли серед симпатій молодшого покоління, і активність їх з часом зростатиме й далі.

У складі непопулярних часто трапляються й генетично слов'янські імена, зокрема й давньоруські князівські – *Богдана, Борислава, Влада, Владислава, Злата, Зореслава, Лада, Любава, Любомира, Милана, Рада*. Такі імена виявилися до вподоби респондентам різних вікових груп, і коло їх популярності розширюватиметься

й у майбутньому, – зокрема й тому що вони не викликають заперечень з погляду звукової форми. Кожне з таких імен має зрозумілий без лексиконів і тлумачень зміст.

Цікавим є факт існування серед сучасних антропонімічних уподобань досить значної кількості нових за побутуванням імен, які, хоч і в одиничних випадках, але трапляються в наших матеріалах. Їх поширенню сприяли популярні твори художньої літератури, преса, радіо, кіно. З погляду якості ці раритетні імена можна розглядати у таких категоріях:

- Вшановуючи пам'ять видатних людей минулого, мешканці Одещини вважають найкращими особові імена політичних діячів, учених, письменників тощо (*Крісті, Ванда, Клеопатра, Роксолана*);

- Імена улюблених персонажів із літературних творів (*Аеліта, Ассоль, Лоліта, Ярославна, Джульєтта, Марго, Ізольда, Кармен, Сільва, Джемма, Джейн, Есмеральда*);

- Численним виявився загін імен відомих акторів та героїв кінофільмів (*Гіта, Зіта, Ізаура, Лаура, Мірабелла, Сантана, Джоанна, Естер*), артистів сучасної естради (*Азіза, Едіта, Лайма, Марія, Джесіка, Сандра, Саманта*);

- Серія з грецької та римської міфології (*Аврора, Афіна, Афродіта, Юнона, Венера, Гера*).

Такі імена найчастіше трапляються серед уподобань молодшого покоління. У наших матеріалах зареєстровано низку жіночих разових імен, що утворені від відповідних їм чоловічих (*Анатолія, Герасима, Валер'яна, Едуардсія, Вікторина, Володимира, Юхимія, В'ячеслава, Євгена, Леоніда, Саїда, Людвіга, Романія, Святослава*) та демінутиви *Костянтинка* й *Панаска*.

Висновки. Таким чином, ми виявили, що сучасні антропонімічні уподобання характеризуються появою цілого загону

імен, більша частина яких, хоч і не користується популярністю, але представлена у великій кількості. І все ж, загальна тенденція сучасних симпатій консервативна, що дозволяє старим календарним іменами вистояти проти спроби їх відтіснити, замінивши їх іменами-неологізмами. Вони лише дещо розширили своє коло, прийнявши до свого складу ті антропоніми, що найкраще вписуються в нашу мову. Такі результати дають підставу твердити, що в майбутньому реальний іменник значно розширюватиметься як за рахунок нових імен, так і завдяки збереженню в ньому церковно-календарних найменувань та їх народних форм, відбираючи з них найкращі, більш милозвучні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо і як треба говорити. – Нью-Йорк, Філадельфія, 1980. – 241с.
2. Брайченко С.Л. Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області України; лінгвістичний аналіз; Автореф. Дис. ... канд.філол наук. – Одеса, 1999. – 18 с.
3. Кракалія Л.В. До питання класифікації буковинських антропонімічних варіантів // Мовознавство. – 1974. - № 2. – С. 50 – 55.
4. Карпенко Ю.А. Современное развитие русской ономастической системы // Актуальные вопросы ономастики. – К, 1988. – С. 3 – 14.
5. Петрова Р.В. Динамика мужского именика г.Херсона // VI Республиканская ономастическая конференция. Тези доп. і повід. – Одеса, 1990. – Ч. 2. – С. 90 – 95.
6. Суперанская А.В. Имя – через века и страны. – М., 1990. – 189 с.

Надійшла до редакції 11.11.2015